

A gondolkodás maga ez a reflexió folyamat. Helyesen állapítják meg sokan, hogy a gondolkodás a párbeszédhez, egy hang nélküli belső vitához vagy monológhoz hasonló. Valószínűleg előbb volt beszéd, mint gondolkodás, de az is igaz, hogy előbb volt gondolkodásra való képesség, mint artikulált beszéd. Most már mindkettő van, és itt most éppen arról gondolkodunk, beszélgetünk, pötyögünk, írunk, olvasgatunk, hogy mi is a gondolkodás.

Mi az elme? Az emberi agy egyik nézete. Mint ahogy szellemnek, tudatnak, léleknek, énnak, Én-nek, pszichének, pszükhének, animusnak, animának és még sok mindennek is szokták nevezni, attól függően, hogy mit akarnak hangsúlyozni, elfedni vagy dogmává emelni. Az akarat? Az újabb kutatások azt mutatják, hogy nincs is a hagyományos értelemben vett akarat; mivel ez egy tizedmásodpercekig eltartó tudatosulási folyamat, amit már jóval előbb megelőz néhány szükséges, gyors, reflexszerű cselekvés. Az akarat a végrehajtott cselekvések utólagos nyugtázása az integritásunk megőrzése céljából. Mivel általában a cselekvéseink és a döntéseink között összhang van, ezért megnyugodhatunk abban, hogy mi döntöttünk és helyesen döntöttünk.

Az akarat szabadsága pedig tényleg komoly illúzió, mivel nincs semmi a döntéseinkben, ami már korábban ne lett volna a génjeinkben, a tanárainkban, barátainkban, példaképeinkben vagy az elektronok játékában. Az akarat szabadsága az a boldogító érzés, hogy a szükséges, nehéz döntéseinkhez utólag kutya-szívóssággal ragaszkodunk. Ellentéte a lelkiismeret-furdalás, ld. ott.

A halálra való reflexiót is többnyire emberi attribútumnak szokták nevezni, amihez többnyire negatív érzés (halálfélelem) is társul. Az agyunk folyton modellez: tervet, jóslatokat készít a következő napokra. Nagyon komolyan azért persze nem vesszük ezeket, mert nem szeretnénk frusztrálódni, ha mégse minden éppen úgy történik. A halálra nyilván ennél kicsit ünneplésebben próbálunk készülni, mint egyszeri és visszafordíthatatlan távoli dologra. Félni azonban nem kellene, mert a halál az biztos, az utólagos frusztrációnak a legkisebb esélye is kizárva; az agy pedig dezintegrálódik, ami nem sokkal reflektáltabb folyamat, mint a mély alvás, a sokk, vagy a születés.

Végezetül, mi a hit, a logika és a számtan?

A hit olyan állítások sorozata, melyekhez egyre jobban ragaszkodunk, miközben érdekes módon szembesülünk azzal, hogy mások hasonló, de mégis más állításokhoz ragaszkodnak egyre jobban. A történelem folyamán azok a vallások maradtak meg, melyek nem gyengülnek, hanem erősödnek a szembesítéstől.

A logika - bár az Univerzumra meg még minden másra próbáljuk alkalmazni -, valójában szavainai tapasztalatok véges sokaságának nem-teljes indukcióval való általánosítása: eddig véges sok esetben így volt a közelünkben, ergo mindig, mindenhol, most már időtlen időig így kell lennie.

A számolás (függvényanalízis) valószínűleg a legmagasabbrendű emberi tevékenység. Ha belátjuk, hogy a legtöbb pszichológiai kunsztra a sokféle-fajta emlősállat így vagy úgy képes; hogy a reflexió, töprengés sem egyedülálló a főemlősök között (és mi sem vagyunk mindig képesek rá); hogy az ezzel kapcsolatos érzések pedig kifejezetten ősiek, a hullóig vezethetők vissza... Tehát nem a szeretet, az empátia a legmagasabbrendű, kifejezetten emberi tevékenység – bár tényleg, tényleg nagyon fontos. És nem a jóslás, babona, céltudatosság, intencionalitás, arcmemória, kultusz vagy ellenségszeretet. Mindegyikre van példa az állatvilágból és egyszerűbb elemekből épül fel. De az állatok nem matekoznak, 7-ig elszámol a csóka, 4-ig a csimpánz és ennyi.

Feladat: Mennyi $43 \cdot 26$? Ezt most számoljuk ki fejben! Hány másodpercig tartott? Mit tudunk és mit nem tudunk közben csinálni?

DRYP

MIRŐL MI JUT AZ ESZEMBE A BAGOLYTÜDŐRŐL

Lehetne ez egy amolyan könyvajánló is, ha ajánlani mernék egy 1979-ben megjelent kötetet. Kárász József „*Göröngyös út*” című önélet-ihletésű írásában emlegette a bagolytüdőt, mint sebtiben összeütött vacsorát, vagy a kocsiderékban törődött gyümölcsöt, amely már csak bagolytüdőnek volt jó. Bagolytüdő. Visszagondoltam falusi gyerekkoromra, de a bagolytüdőről nekem csak az éjjeli madárnak légzőszerve jutott eszembe. Utánanéztam hát, mit neveztek el róla régen. Czuczor- Fogarasi „*A magyar nyelv szótára*” (1867) szerint aszalt almát, de Ballagi Mór „*A magyar nyelv teljes szótára*” (1873.) is csupán ezt a gyümölcsöt jelöli meg. (fn. tréf. macagófia, aszalt alma.) Ráadásul még a német nyelv is a szárított almát ért alatta ú.m. gedörter Apfel. (Magyar-német szótár Első kiadás 1856.) A világhálón viszont sok receptre bukkantam a bagolytüdő kompóttól a kótyagos bagolytüdőig. Ezek többségében azonban aszalt szilvából, vagy szilvalekvárból készültek és csemegének szánták, ráadásul inkább marketing fogás érzik ki a nevéből, mint az egykori szegények eledele. Mert bizony abban a szociológiai korrajzként olvasható könyvben a szűkösebb körülmények között élő tanyasiak receptjei között szerepelt ez az étel. Igaz ugyan, hogy Kárász József is aszalt szilvából habart levest emleget a „*Göröngyös út*” önéletírásában és a még régi és elfeledett ételnevek gyűjteményében Draveczy Balázs „*Bagolytüdő és articsóka*” című könyvében is az aszalt szilva szerepel bagolytüdőként. A Tinta Könyvkiadó „*Magyar tájszavak és népies lexikai elemek adatbázisa*” című adatgyűjtemény viszont csak a körtével bővíti a szótárakból idézett aszalt gyümölcsöt. Ebben a felsorolásban ráadásul a bagolyborsón (csicséri borsó) és

a bagoly diákon (elsőéves diák a református kollégiumban) kívül megemlíti még a meggyengült kerékfalnak (szakának – ami a kerékív egy darabja) támasztékul szolgáló ágasfát, mint bagolylábát és a bagolysüveget, amivel a fekete szőrös bőrből készült kétrétegű sapkát illették, amelyet fergeteges időben annyira a fejükre húzhattak, hogy csak a szemük s szájuk látszott ki belőle. Ezeknek formájuk, alakjuk azonban utal is a nevükre, mint a bagoly fejére emlékeztető sapka, vagy az ágasfa bagolyláb neve, ami a bagoly vetélőujjaira hasonlít. Innen ered az a székely mondás is, miszerint szakát vette a kerekem s bagolylábát veték neki. No de miért kapta egy aszalt almaszelet a bagolytűdő nevet a nép nyelvén? Csak nem boncoltak fel egy baglyot, hogy a tüdejét kiterítve az almaszelet bodrosra szikkadt formájához hasonlítsák? Nekem sohasem jutott volna eszembe egy madár tüdeje sem azokról az almaszeletekről, amelyeket nagyanyám spárgára fűzve aszalt a félárnyékos verandánk szegletében. No persze

baglyot sem bontottunk fel, legfeljebb csirkét, de annak a tüdeje is együtt sült meg a farhátal. Van ugyan egy másik magyarázat, ami a bagoly nyálas köpetére vezethető vissza – ha elfogadjuk azt a megfigyelést, hogy ez az éjjeli ragadozó madár bő nyállal segítve nyelte le, illetve öklendezte vissza zsákmánya emésztetlen szőr és csont maradványait.

Egyébként manapság ebből a köpetből határozzák meg az ornitológusok is a bagoly táplálkozási szokásait. Tehát a nyálazás és a bagoly tüdeje lenne a névadás kulcsa. És mi köze s nyálazásnak az aszalt almához? Ahhoz bizony már van köze. Ugyanis a fonóban az asszonyok nyálukkal nedvesítették a guzsalyról sodort szálát, amit egy kis pörgetett orsón tekerceseltek fel.

Hogyan is? A kézi fonásnál a fonáshoz felhasznált szálhalmazt egy farúdra kötötték – ezt nevezik **guzsaly**nak, amit a fonó nő maga mellé a székére helyezett. „*Jobb keze ujjaiával megpörgeti az orsót, amelyen a végéhez kötött szálak ez által összesodródnak. Sodrás közben a guzsalyra kötött szálhalmazból bal keze ujjaiával folyamatosan újabb szálakat húz ki, miközben a szalagot is fokozatosan nyújtja, vékonyítja. A szálakat munka közben állandóan nedvesíti, mert így hajlékonyabbak, jobban sodorhatók lesznek*” – olvashatjuk egy múltidéző internetes blogban. Ehhez viszont nem alkalmas a bélyegragasztáshoz alkalmazott nedvesítő szivacs – nyalóka – a nyáltermelést viszont a savanykás aszalt almaszeletek kiválóan serkentették. Rágcsálták is az asszonyok a fonóban az aszalt gyümölcsöt, miközben mindent megbeszéltek a faluban,

a közösségben történekről. Nem hiányzott a bulvármédia képernyője sem, de még rágógumiért se kellett a boltba menni. Mégis mindent sikerült megrágni, a szálak is

szépen sodródtak. Lám még a bagolytűdőtől is a közösségépítéshez vezetnek a szálak – ha már a fonóban kötöttünk ki.

Végül köszönet illeti Ambrus Lajos író és borász barátomat, aki az aszalt gyümölcsök fonóban betöltött szerepére és hasznára hívta fel a figyelmem.

BARCZA BARNA

KERESZTELŐ SZENT JÁNOS A BÖRTÖNEN

Miért ül ez a János börtönben? Talán tyúktolvaj, rablógyilkos vagy bandita? Szó sem lehet róla! Köztiszteletben álló szent férfiú. Akkor talán lázító, politikai kalandor, aki a rendszer felforgatására tör? Senki sem vádolhatja őt ezzel. Politikai kérdésekkel nem foglalkozik. Igaz, keményen bírálja a farizeusokat és szadduceusokat (Mt 3,7 skk), sőt Heródes királyt is (Lk 3,19-20), még hallgatóinak tömegét is (Lk 3,7), de ez a bíráló mindig az Istennek tetszés vagy nem tetszés oldaláról történik. Nem forgatja fel a társadalmat, tagozódását elfogadja olyannak, amilyen. Tudomásul veszi, hogy vannak gazdagok, — csak az adásra szólítja fel őket. Tudomásul veszi, hogy vannak vámszedők, — csak a jogtalan követelésektől tartja vissza őket. Nem vitatja el az erőszakszervezet képviselőinek a katonáknak a létjogosultságát sem, csak a személyes túlkapasoktól akarja visszatartani őket (Lk 3,10-14). Akkor mégis miért ül börtönben? Azért, mert az Isten embere. Azért, mert emberi tekintetek félretolásával mondja azt, amit Isten üzen általa. És ez sokaknak kellemetlen. Kellemetlen azoknak, akik másként élnek. El kell őt hallgattatni, hogy ne zavarja semmi a bűnös lelkiismeret hamis nyugalmát. Kérdősködésünkben máris felsoroltuk, hány fajta ember ül a börtönben: